

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	43232
Nom	Justícia internacional i drets humans
Cicle	Màster
Crèdits ECTS	10.0
Curs acadèmic	2024 - 2025

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
2025 - Màster Universitari en Drets Humans, Democràcia i Justícia Internacional	Facultat de Dret	1	Anual

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
2025 - Màster Universitari en Drets Humans, Democràcia i Justícia Internacional	11 - Justícia internacional i drets humans	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
BORJA JIMENEZ, EMILIANO	72 - Dret Penal
GARCIA PASCUAL, CRISTINA	170 - Filosofia del Dret, Moral i Política
RAMON CHORNET, M.CONSUVELO	65 - Dret Internacional 'Adolfo Miaja de la Muela'

RESUM

Aquest mòdul aglutina diferents qüestions vinculades a l'anàlisi dels Drets Humans en el context de la globalització jurídica:

En primer lloc, s'aborda de manera problemàtica les transformacions del Dret internacional després de la segona guerra mundial. Ací qüestions com la tensió entre guerra i dret o els reptes jurídics, polítics i morals que plantegen els processos de massives violacions de drets humans, en el marc de la justícia transicional, són objecte ineludible d'estudi i reflexió.

En segon lloc es presenta una visió dels problemes derivats de la impunitat dels crims més execrables contra la humanitat al llarg de la Història i s'estudia l'evolució de la creació de la Justícia Penal Internacional fins a l'Estatut de Roma de 1997.

Finalment, s'analitzen qüestions relacionades amb el Dret internacional humanitari i els conflictes armats incidint en aquells que revisten especial importància en l'actualitat.

Els **objectius** bàsics que pretenem obtinga l'estudiantat a través d'aquest mòdul són:

1. La capacitat per a analitzar els efectes de la globalització jurídica en la protecció i defensa dels drets humans.
2. La capacitat per a posar en marxa els diferents mecanismes existents davant violacions greus i sistemàtiques dels drets humans en l'ordre internacional.
3. La consciència sobre la rellevància dels drets humans per a l'enfortiment de la societat democràtica.
4. La capacitat per a reflexionar des de l'òptica dels drets humans sobre els diferents fenòmens internacionals i transnacionals.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

No es requereixen

COMPETÈNCIES (RD 1393/2007) // RESULTATS DE L'APRENENTATGE (RD 822/2021)

2025 - Màster Universitari en Drets Humans, Democràcia i Justícia Internacional

- Capacitat per reflexionar, des de l'òptica dels drets humans, sobre diferents fenòmens interns i internacionals.
- Capacitat per posar en marxa els diferents mecanismes existents davant violacions greus i sistemàtiques dels drets humans.
- Capacitat per desenvolupar oralment i per escrit arguments per defensar posicions basades en els instruments de drets humans.
- Capacitat per visualitzar i posar en marxa sobre el terreny la necessària coordinació dels diferents agents (organitzacions internacionals, ONG) en cas de violacions de drets humans.

- Capacitat per avaluar les necessitats en matèria de drets humans en determinades situacions.
- Capacitat per dissenyar estratègies legals i polítiques en matèria de defensa dels drets humans en diferents nivells (públics i privats) d'intervenció.
- Capacitat analítica per oferir assessoria estratègica a organitzacions públiques i privades en matèria de drets humans, democràcia i justícia internacional.
- Capacitat per avaluar l'impacte de les decisions, estratègies i polítiques de les organitzacions públiques i privades per a la garantia dels drets humans i la democràcia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.
- Que els estudiants siguen capaços d'integrar coneixements i afrontar la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.
- Posseir i comprendre coneixements que aportin una base o oportunitat de ser originals en el desenvolupament i / o aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Ser capaços d'obtenir i de seleccionar la informació i les fonts rellevants per a la resolució de problemes, elaboració d'estratègies i assessorament a clients.
- Elaborar i manejar els escrits, informes i procediments d'actuació més idonis per als problemes suscitats.
- Adquirir els instruments per a poder planificar, ordenar i canalitzar activitats de manera que s'eviten en la mesura que es puga els imprevistos, es prevegen i minimitzen els eventuais problemes i s'anticipen les seues solucions.
- Contemplar en conjunt i tenir en compte els diferents aspectes i les implicacions en els diferents aspectes de les decisions i opcions adoptades, sabent triar o aconsellar les més convenientes dins de l'ètica, la legalitat i els valors de la convivència social.
- Saber treballar en equips multidisciplinaris reproduint contextos reals i aportant i coordinant els propis coneixements amb els d'altres branques i intervinents.
- Utilitzar les diferents tècniques d'exposició-oral, escrita, presentacions, panells, etc-per comunicar els seus coneixements, propostes i posicions.
- Projectar sobre problemes concrets els seus coneixements i saber resumir i extractar els arguments i les conclusions més rellevants per a la seva resolució.
- Conèixer i ser capaç d'integrar la defensa dels drets dels clients en el marc dels sistemes de tutela jurisdiccional nacional i internacional.

- Saber exposar de forma oral i escrita fets, i extraure argumentalment conseqüències jurídiques, en atenció al context i al destinatari al que vagen dirigides, d'acord si escau amb les modalitats pròpies de cada àmbit procedimental.
- Conèixer i utilitzar amb fluïdesa les categories, prescripcions i procediments rellevants per a cada cas i els seus antecedents i solucions més significatives.
- Participar en debates y discusiones, y ser capaces de resumirlos y extraer de ellos las conclusiones más relevantes y aceptadas por la mayoría.
- Ser capaços d'integrar-se en equips en funcions específiques fitades i en funcions de suport al propi equip o a altres.
- Capacitat per a interactuar en entorns multiculturals diversos.
- Capacitat per a treballar en les principals llengües en l'àmbit internacional.
- Flexibilitat i creativitat en contextos diversos i pluriculturals.
- Capacitat per a incorporar en l'àmbit professional una conducta ètica i socialment responsable.
- Assessorament legal a particulars i col·lectius en temes de vulneració dels drets i formulació d'estratègies de defensa més adequades.

RESULTATS D'APRENTATGE (RD 1393/2007) // SENSE CONTINGUT (RD 822/2021)

Entre els aprenentatges bàsics que pretenem que aconseguixen els estudiants a través d'este mòdul destaquen:

La capacitat per a analitzar els efectes de la globalització jurídica en la protecció i defensa dels drets humans.

La capacitat per a posar en marxa els diferents mecanismes existents davant de violacions greus i sistemàtiques dels drets humans en l'orde internacional.

La consciència sobre la rellevància dels drets humans per a l'enfortiment de la societat democràtica.

La capacitat per a reflexionar des de l'òptica dels drets humans sobre els diferents fenòmens internacionals i transnacionals.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. TEMA I. Estat mundial i Filosofies del Dret internacional (Profa. Cristina García Pascual)

1. Norma mundi. La lluita pel dret internacional
Dret i pau. El Dret internacional com a ordre jurídic primitiu.
Arquitectures del dret internacional i del dret estatal
2. Dret internacional o política de força
La dinàmica amic-enemic. Carl Schmitt i la teoria del iustus hostes.
Hermann Heller i la sobirania il·limitada.
3. Els problemes de l'ordre jurídic cosmopolita.
El mal radical i els límits del Dret.
4. Fonaments iusfilosòfics de la justícia transicional
De Nuremberg a Bagdad.

2. TEMA II. Globalització de la Justícia Penal (Prof. Emiliano Borja Jiménez)

1. Les raons polític-criminals de la impunitat dels crims contra la humanitat.
2. Antecedents: Els tribunals de Nuremberg i Tòquio.
3. Els tribunals ad hoc creats pel Consell d'Europa.
4. L'Estatut de Roma de 1997: Principis i institucions jurídic-penals.

3. TEMA III. Aspectes actuals del Dret internacional humanitari (Prof. Consuelo Ramón Chornet)

1. Sobre la Intervenció Humanitària i la Responsabilitat de Protegir:
La justificació del recurs per força i la intervenció humanitària.
La responsabilitat de protegir: Ruanda en l'origen.
De l'assistència i la reparació post-conflicte: el cas de Ruanda.
La violació dels drets humans en els conflictes actuals.
Les diferències de tracte: de la fulminant intervenció a Líbia a la passivitat de la comunitat internacional a Birmània, Tibet o Kurdistan.
La situació de Síria i la dificultat d'arribar a acords.
2. Conseqüències per als Drets Humans i les Llibertats Fonamentals derivades de la lluita contra el terrorisme internacional: les guerres a Afganistan i a l'Iraq

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes de teoria	70,00	100
Assistència a esdeveniments i activitats externes	10,00	0
Elaboració de treballs individuals	10,00	0
Estudi i treball autònom	30,00	0
Preparació d'activitats d'avaluació	110,00	0
Preparació de classes de teoria	20,00	0
TOTAL	250,00	

METODOLOGIA DOCENT

La **metodologia** a seguir és la següent:

La dinàmica proposada combina la realització de les següents activitats:

- Classes teòric-pràctiques de caràcter presencial l'objectiu del qual és el plantejament i l'explicació dels problemes bàsics de la matèria. En classe, les explicacions atendran, prioritàriament, a aquelles qüestions que per la seua dificultat o interès així ho requerisquen, d'acord amb el criteri del professor responsable. Es proporcionarà un bibliografia i uns materials que permeten complementar i preparar amb detall les qüestions d'anàlisi proposades.
- Prèviament a algunes de les sessions els alumnes hauran de llegir un text, resoldre un cas o problema jurídic que els proporcionarà el professor (a través de l'Aula virtual) i contestar breument el qüestionari que li acompanya.

L'estructura d'aquestes sessions serà la següent:

1. Breu exposició del tema realitzada pel professorat.
 2. Comentari del text o problema a discutir i que ha hagut de ser preparat per escrit prèviament per tots els alumnes.
 - a) Resposta al qüestionari.
 - b) Debat general sobre les qüestions suscidades
- S'inclourà la reflexió sobre materials audiovisuals, a més de l'anàlisi de textos i documentació sobre aquesta matèria.

AVALUACIÓ

Per a l'**avaluació** serà preceptiva l'assistència a les sessions previstes. Els professors tindran en compte la participació activa de l'alumne en les diferents sessions, així com els treballs, casos i pràctiques exigits.

Per a la valoració final es tindrà en compte en el seu conjunt el treball realitzat per l'estudiant en el mòdul

REFERÈNCIES

Bàsiques

- ACNUR: Manual de procedimientos y criterios para determinar la condición de refugiado en virtud de la Convención de 1951 y el Protocolo de 1967 sobre el Estatuto de los Refugiados, Ginebra, 1992.
- ALCAIDE/MÁRQUEZ/CARRILLO: La asistencia humanitaria en Derecho Internacional Contemporáneo, Servicio de Publicaciones de la Univ. de Sevilla, 1997.
- AMBOS, K., Principios e imputación en el Derecho Penal Internacional. Barcelona, 2008.
- TRIFFTERER, O., Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court. Baden-Baden, 2008.
- ANNAN K. A., Prevención de conflictos armados, Dpto. Información Pb. ONU, 2002
- ANNAN K. A.: Prevención de la guerra y los desastres: un desafío mundial que va en aumento Memoria Anual sobre la labor de la Organización 1999. Departamento de Información Pública, Nueva York, 1,999.
- ARENDR, H., Debate sobre los orígenes del totalitarismo, Claves de razón práctica, n.124, 2002.
- ARENDR, H., Nazismo y responsabilidad colectiva, Claves de razón práctica, n. 95, 1999.
- ARENDR, H., Eichmann en Jerusalén. Un estudio sobre la banalidad de mal, trad. cast. de C. Ribalta, Barcelona, Lumen, 2003.
- BEA, E., «Referentes culturales y filosóficos de la justicia restaurativa», Teoría y Derecho, n. 13, 2013
- BENHABID, S., Los derechos de los otros. Extranjeros, residentes y ciudadanos, trad. cast. de G. Zadunaisky, Barcelona, Gedisa, 2004.
- BERMAN, P.: Servicio de asesoramiento del CICR en derecho internacional humanitario: el reto de la aplicación nacional Revista Internacional de la Cruz Roja., N°135, pp.365-374, 1996
- BERMEJO GARCÍA, R. Los territorios <<ocupados>> o <<administrados>> por Israel, la Intifada de Al-Aqsa y el Derecho Internacional humanitario, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002
- BERMEJO GARCIA, R., El conflicto árabe-israelí en la encrucijada : ¿es posible la paz ?, Editorial EUNSA, Pamplona, 2002.
- BERMEJO GARCÍA, R., Cuestiones en torno al Estatuto Jurídico de los detenidos en Guantánamo, Libro colectivo: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004
- BERMEJO, R./SAN MARTÍN, L. La protección internacional de los niños en los conflictos armados, Annales XII-XIII (UNED) Barbastro, 2000
- BETTATI, M., ¿Injerencia, intervención o asistencia humanitaria?, Tiempo de Paz nº. 32-33, Madrid, 1994.
- BETTATI, M., Derecho de injerencia humanitaria o derecho de libre acceso a las víctimas, La Revista, nº 49 . Comisión Internacional de Juristas, 1992.

- BOBBIO, N., *I problema della guerra e le vie della pace*, Bologna, Il Mulino, 1979.
- BORJA JIMÉNEZ, E., *Curso de Política Criminal*. 2a Edic. Valencia, 2011.
- CARRILLO SALCEDO, J.A.: *Asistencia humanitaria en Derecho Internacional contemporáneo: Reglas*. Curso Monográfico. Curso 1995-96. Univ. de Sevilla.
- COMITÉ INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA: *Represión nacional de las violaciones del Derecho Internacional Humanitario. Reunión de Expertos*. Ginebra, 1997.
 - DE LUCAS MARTIN, J., Y RAMÓN CHORNET, C., *Querela pacis, perpetua? Una reivindicación del Derecho Internacional*. Patronat Sud Nord PUV, Valencia, 2006.
 - DE LUCAS, J., *El desafío de las fronteras. Derechos humanos y xenofobia frente a una sociedad plural*, Madrid, Ediciones Temas de Hoy, 1994.
 - DE LUCAS, J., *La organización de las Naciones Unidas y la defensa de la democracia*, en VV.AA., *El futuro de las Naciones Unidas a sus 50 años desde los derechos humanos*, Madrid, CRAN, 1995, pp. 45-52.
 - ELSTER, J., *Closing the Books: Transitional Justice in Historical Perspective*, Nueva York, Cambridge University Press, 2004.
 - FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, P.A.: *Operaciones de las Naciones Unidas para el mantenimiento de la paz*. 2 vol. Univ. de Huelva, 1998
 - FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, P.A.: *La revitalización de la Protección de los Refugiados*, Universidad de Huelva. Publicaciones, 2002.
 - FERRAJOLI, L., *Razones jurídicas del pacifismo*, trad. cast. de P. Andres Ibáñez, G. Anitua, M. Monclús, G. Pisarello, Madrid; Trotta, 2004.
 -
 - GARCIA PASCUAL, C. y LA TORRE, M., *La utopía realista de Hans Kelsen, introducción al libro de H. Kelsen, La paz por medio del Derecho*, Madrid, Trotta, 2003.
 - GARCÍA PASCUAL, C., *Justicia y mal absoluto en Anuario de Filosofía del Derecho*, 2012.
 - GARCÍA PASCUAL, C., *La Justicia transicional y el dilema de la sanción. Proceso penal y responsabilidad colectiva Cuadernos electrónicos de filosofía del derecho*, No. 35, 2017.
 - GARCÍA PASCUAL, C., *Una tragedia de los derechos humanos. Violencia y religión*, *Derechos y Libertades*, n.29, 2013, pp.129-153.
 - GARCIA PASCUAL, C., *Norma Mundi. La lucha por el derecho internacional*, Madrid, Trotta, 2015.
 - GUTIERREZ ESPADA, C.: *La Corte Penal Internacional y las Naciones Unidas. La discutida posición del Consejo de Seguridad Anuario de Derecho Internacional*, Pamplona, 2002, pp.3/62.
 - HABERMAS, J., «*La revisión del pasado. Del nazismo a la República Democrática Alemana*», *Claves de razón práctica*, n. 33, 1993.
 - HABERMAS, J., "La paz perpetua. El bicentenario de una idea kantiana", trad. cast. J.C. Velasco, Isegoría, 1997.
 - HABERMAS, J., *El occidente escindido*, trad. cast. de José Luis López de Lizaga, Madrid, Trotta, 2004.
 - HABERMAS, J., «*Del uso público de la historia. La quiebra de la visión oficial de la República Federal de Alemania*», *Pasajes. Revista de pensamiento contemporáneo*, n.o 24, 2007.
 - HELD, D., *La democracia y el orden global. Del Estado moderno al gobierno cosmopolita*, trad. cast. D. Mazzuca, Barcelona, Paidós, 1997.
 - HELLER, H., *La soberanía*, trad. cast. de M. De La Cueva, México, Fondo de Cultura Económica, 1995.

- HERRERO DE LA FUENTE, A., Medio ambiente y conflictos armados, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp. 133-154.
- HÖFFE, O., Ciudadano económico, ciudadano, del Estado, ciudadano del mundo. Ética política en la era de la globalización, Buenos Aires, Katz, 2007.
- JAR COUSELO, G: Las minas antipersonal: ¿una cuestión resuelta?. Libro colectivo: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004.
 - KANT, I., Ideas para una historia universal en clave cosmopolita y otros escritos sobre Filosofía de la Historia, trad. cast. de C. Roldán Panadero y R. Rodríguez Aramayo, Madrid, Tecnos, 1987.
 - KANT, I., La paz perpetua, Madrid, Tecnos, 1989.
 - KELSEN, H., La paz por medio del Derecho, trad. cast. de L. Echávarri, Madrid, Trotta, 2003.
 - KELSEN, H., Principios de Derecho internacional Público, trad. cast. de H. Caminos y E. C. Hermida, Librería el Ateneo editorial, Buenos Aires, 1965.
 - KOSKENNIEMI, M., From Apology to Utopia. The Structure of International Legal Argument, Cambridge University Press, 2005.
 - KOSKENNIEMI, M., La politique du droit International, Paris, E. Pedone, 2007.
 - KOSKENNIEMI, M., The Gentle Civilizer of Nations: The Rise and Fall of International Law 1870-1960 , Cambridge University Press, 2001.
 - MARTÍNEZ GUILLEM, R., La participación de fuerzas policiales en las Operaciones de mantenimiento de la paz, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp. 159-198
 - MATE, R. M., «De la memoria a la reconciliación, una elipse incómoda», Pasajes. Revista de pensamiento contemporáneo, n. 40, 2012-2013.
 - MELENDO PARDOS, M., Imputación subjetiva y error en el Estatuto de la Corte Penal Internacional. Desafíos para la Dogmática penal continental. Barcelona, 2008.
 - MORELL, A., ¿Justicia penal internacional?. Avances, incoherencias y límites en la tipificación, castigo y prevención de la violación grave y discriminación de los Derechos Humanos. Madrid, 2008.
 - NINO, C.S., Radical evil on trial, New Haven, London, Yale University Press, 1996. Trad. cast. Juicio al mal absoluto, Barcelona, Ariel, 1996.
 - PANIAGUA R./PONS X., El sistema de seguridad colectiva, el terrorismo internacional y la legítima defensa, Agenda ONU, nº 4, 2001, pp. 9-56.
 - PASTOR RIDRUEJO, JA., ¿Ha sido legal el uso de la fuerza en Afganistán?, Libro colectivo, C. Ramón Coord.: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004.
 - PÉREZ SALOM, J.R., Derecho Internacional, armas biológicas y verificación, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002
 - PÉREZ SALOM, J.R., El Derecho internacional y la prohibición de la guerra ambiental: el Convenio ENMOD, Libro colectivo, C. Ramón Coord.: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004.
 - PIGNATELLI Y MECA, F. Los crímenes de guerra en el Estatuto de la Corte Penal Internacional, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp. 237-318.
 - PIGNATELLI Y MECA, F., La regulación de los crímenes de guerra en el artículo 8 del Estatuto de Roma de la Corte Penal Internacional La función de asesoramiento jurídico militar internacional y otros temas jurídico militares, (IV Jornadas de asesoramiento jurídico en el ámbito de la defensa), Ministerio de Defensa, Madrid, 2002.
 - POZO SERRANO, P., El estatuto jurídico de las personas detenidas durante el conflicto armado

- internacional de Afganistán, Anuario de Derecho Internacional, Pamplona, 2002.
- POZO SERRANO, P., Estados fallidos, derecho internacional humanitario y seguridad internacional, C. Ramón Coord.: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004.
- POZO SERRANO, P., La aplicación del Derecho Internacional Humanitario a las Fuerzas de Naciones Unidas: algunos interrogantes, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp. 319-353.
- PRESTON, P., El holocausto español. Barcelona, 2011.
- RAMON CHORNET, C., Terrorismo y respuesta de fuerza en el marco del Derecho Internacional, Tirant lo Blanch, Valencia, 1993.
 - RAMÓN CHORNET, C., ¿Violencia necesaria?. La intervención humanitaria en Derecho Internacional, Madrid, Trotta, 1995.
 - RAMON CHORNET, C., La intervención humanitaria: los retos de su regulación, Revista Internacional de Filosofía Política, nº 17, Madrid, 2001
 - RAMON CHORNET, C., Legitimidad internacional y respuesta al terrorismo, Página abierta, nº 120, Madrid, 2001.
 - RAMON CHORNET, C., Desafíos de la lucha contra el terrorismo: la estrategia de la Unión Europea tras el 11 de septiembre de 2001, Boletín Europeo, Universidad de La Rioja, 2002.
 - RAMÓN CHORNET, C., Nuevos conflictos, nuevos riesgos para la seguridad humana, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp.355-370.
 - RAMÓN CHORNET, C., Iraq: una encrucijada para el Derecho, Jueces para la democracia, Madrid, 2003.
 - RAMON CHORNET, C., Cambios en el orden internacional tras la agresión a Irak, Página abierta, n. 137, monográfico dedicado a la invasión de Irak, Madrid, 2003.
 - RAMÓN CHORNET, C., Consecuencias en el orden internacional de la agresión a Irak, Página Abierta, Madrid, 2003
 - RAMON CHORNET, C., Sobre la legitimidad internacional de las guerras preventivas, en el libro colectivo: Seguridad internacional y guerra preventiva, Perla ediciones, Logroño, 2008
 - RAMÓN CHORNET, C., La guerra como discurso político del Imperio. Pasajes, nº 10 Ignacio Ramonet, Guerras del siglo XXI. Nuevos miedos nuevas amenazas en Le Monde Diplomatique, edición española.
 - RAMÓN CHORNET, C., Los refugiados del nuevo siglo, Libro colectivo: Los retos humanitarios del siglo XXI), Tirant lo Blanch, Valencia, 2004.
 - RAMÓN CHORNET, C., La respuesta del Derecho Internacional frente al terrorismo, después del 11 de marzo, Página abierta, Madrid, 2004.
 - REMIRO BROTONS, A. Deslegitimación del Derecho Internacional: Kosovo, El Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados, Tirant lo Blanch, Valencia 2002, pp. 371-398.
 - SANDS, P., Calle Este-Oeste, Sobre los orígenes de "genocidio" y "crímenes contra la humanidad", trad. cast. de Francisco José Ramos, Madrid, Anagrama, 2018.
 - SCHMITT, C., El concepto de lo político. Madrid, Alianza Editorial, 2009.
 - SCHMITT, C., El Nomos de la Tierra en el Derecho en el Derecho de Gentes del «ius publicum europaeum», trad. cast. de D. Schilling Thon, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1974.
 - TAMARIT SUMALLA, J., «Comisiones de la verdad y justicia penal en contextos de transición», InDret, enero 2010.
 - TAMARIT SUMALLA, J., «El necesario impulso de la Justicia restaurativa», Ars Iuris Salmanticensis,

vol. 1, junio 2013, pp. 139-160.

- TEITEL, R. G., *Transitional Justice*, Nueva York, OUP, 2000
- TODOROV, T., *Los dilemas de la memoria*, Trad. cast. D. Zúniga, Catedra Latinoamericana Julio Cortazar, Conferencia Magistral.
- VACAS FERNÁNDEZ, F. : *Las operaciones de mantenimiento de la paz de Naciones Unidas y el principio de no intervención*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2003
- VARIOS AUTORES: *Problemas actuales del Derecho Internacional Humanitario*(V jornadas de Derecho Internacional Humanitario), Consuelo Ramón (Edit.) , Univ. de Valencia, Valencia, 2001
- VARIOS AUTORES: *EL Derecho Internacional Humanitario ante los nuevos conflictos armados* (VI Jornadas de Derecho Internacional Humanitario), Consuelo Ramón (Edit.) Tirant lo Blanch, Valencia, 2002.
- VARIOS AUTORES: *Uso de la fuerza y protección de los derechos humanos en un nuevo orden internacional* ((IX y X Jornadas de Derecho Internacional Humanitario. Consuelo Ramón (Edit.), Tirant lo Blanch, Valencia, 2006.
- VARIOS AUTORES: *Conflitti armati e situazione di emergenza: la risposta del diritto internazionale* (Irina Papanicolopulu e Tullio Scovazzi), Giuffrè, Milano 2007
- VARIOS AUTORES: *Conflictos armados y Derecho Internacional Humanitario. Problemas actuales* (Consuelo Ramón (Coord.), Tirant lo Blanch, Valencia, 2008
- VITORIA, F. de, *Relectio de Indis*, L. Pereña y J. M. Perez Prendes eds., Corpus Hispanorum de Pace, Madrid, CSIC, 1967.
- VITORIA, F. de, *Relectio de lure belli o Paz Dinámica*, L. Pereña, A. Truyol y otros eds., Corpus Hispanorum de Pace, Madrid, CSIC, 1981.
- WALZER, M., *Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos*, Barcelona, 2001, Paidós.
- WALZER, M., *Moralidad en el ámbito local e internacional*, Madrid, Alianza Editorial, 1996.
- ZOLO, D., *La justicia de los vencedores. De Nuremberg a Bagdad*, Madrid, trad. cast. de E. Bossi, Trotta, 2007.